

הדלקת נרות שבת ויום טוב

רב דניאל שטיין

א. גמ' שבת (כד:-כה:) - רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וכו'. רבי ישמעאל אומר כו' מאי טעמא אמר רבא מתוך שריחו רע גזרה שמא יניחנה ויצא, אמר ליה אביי ויצא אמר ליה, שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה. [רש"י (שם) - כבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא]. [תוס' (שם) ד"ה הדלקת - פי' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג אבל מהדלקת נר גופיה לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה היא דהתנן (לקמן דף לא:): על ג' עבירות נשים כו' על שאינן זהירות בהדלקת הנר].

ב. רמב"ם (פ"ל שבת ה"א-ה') - ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים, שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד וכו', וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן וכו'.

ג. רמב"ם (פ"ה שבת ה"א) - ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת וכו' וחייב לברך קודם הדלקה וכו'.

ד. ביאור הגר"א (סי' תקכ"ט סע' א') - ור"ל עונג הוא בשבת עצמו וכבוד הוא בע"ש וכן כסות נקיה.

ה. גמ' שבת (כג:) - אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו, נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו וכו'. דביתהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף תניא לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן, סברה לאקדומה, אמר לה ההוא סבא תנינא, ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. [פרש"י (שם) - שלום בית וכו'. שבני ביתו מצטערין לישב בחשך. שלא יקדים. דלא מינכרא שהיא של שבת].

ו. תוס' שבת (כד:) ד"ה חובה - ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה.) מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה, ואומר ר"ת דשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת, וכמה חובו' הן דטעונין ברכה. ומה שאומר טעם אחר שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צרי' לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת אין נראה דהא גבי כיסוי הדם (שם פז.) אם כסהו הרוח פטור מלכסותו אפ"ה כשמכסה צריך לברך וכן נולד מהול איכא למ"ד דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וכשמל תניא בשילהי פ"ר ר' אליעזר דמילה (לקמן דף קלז:): המל אומר כו' ובסדר רב עמרם יש המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו כו' ועוד נראה לר"ת שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר (לעיל דף כג:).

ז. שו"ע (סי' רס"ג סע' ח') - ב' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום א', י"א שכל אחד מברך על מנורה שלו, ויש מגמגם בדבר. ונכון לזוהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד. הגה: אבל אנו אין נוהגין כן. [משנ"ב (שם) - שכל אחד מברך - דכל מה דמיתוסף אורה יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זווית וזווית. ויש מגמגם - טעמם דבלא"ה יש שם אורה מרובה מנרות שהדליק הראשון].

ח. רמב"ם (פ"ו יו"ט הט"ז) - כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ה' מכובד וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קדש.

ט. דרישה (הקדמה בן המחבר ליו"ד) - הביטו נא וראו את מה שהרגישה בטעות הנשים בהדלקת נרות ביום טוב וטעונתן בשתים. האחד מה שנוהגות להדליק נרות של יום טוב כמו של שבת דהיינו שמדליקין תחלה הנרות ואח"כ משימין ידיהן לפני הנרות ומברכין הברכה על הנרות וכו'. התיינה בהדלקת הנרות לשבת שאחד הברכה אסור שוב בהדלקה אבל ביום טוב שמותר להדליק הנרות וכו' מוטב שנעשה ברכת הנרות כתיקונה להיות הברכה עובר לעשייתן וכו'. הטעות השני מה שנוהגות הנשים להדליק נרותיהן של יו"ט אחר יציאתם מביהכנ"ס לביתם קודם אכילה וזה אינו נכון.

י. תוס' ביצה (כב.) ד"ה אין - ומה שנהגו העולם להדליק הנר מ"ט לחברו ואין מדקדקין אם הוא לילה ולעיל פירשתי דהוי הכנה ואין י"ט מכין לחבירו י"ל דאע"ג שאינו לילה מ"מ הוא סמוך לחשיכה ואף באותו יום צורך הוא אותה הדלקה.

יא. מושב זקנים לבעלי התוס' (דף שצ"ג) - נהגו האשכנזים לברך על הדלקת נר ביו"ט כמו בשבת, ולא מסתבר לרבותינו שבצרפת שהרי אמרו בתלמוד שהדלקת נר בשבת חובה משום שלום ביתו, א"כ ביו"ט שיכולים להדליק אין לברך שאין צריך שלום ביתו. ולכן פסקו שאין

מברכין על הדלקת נרות ביו"ט, ועוד שאפילו בשבת נח' ר"ת ורבינו משולם אם מברכין על הדלקת הנר, אך ביו"ט פשוט שאף לר"ת אין מברכין על הנר של יו"ט.

יב. שו"ע (סי' רס"ג סע' ה') - לבה"ג, כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה וכו' וי"א שאם מתנה קודם שהדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו, מועיל. וי"א שאינו מועיל לה ויש חולקים על בעל ה"ג ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית, שכיון שאמר החזן ברכו, הכל פורשין ממלאכתם. ולדידן, כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כברכו לדידהו. הגה: והמנהג שאותה אשה המדלקת מקבלת שבת בהדלקה, אם לא שהתנה תחלה, ואפילו תנאי בלב סגי.

יג. רמ"א (סי' רס"ג סע' ה') - יש מי שאומר שמברכין קודם ההדלקה, ויש מי שאומר שמברך אחר ההדלקה וכדי שיהא עובר לעשייתו לא יהנה ממנה עד לאחר הברכה, ומשימין היד לפני הנר אחר הדלקה ומברכין, ואח"כ מסלקין היד וזה מקרי עובר לעשייה, וכן המנהג. [משנ"ב (ס"ק כ"ג) - ואין צריך לברך זמן על ההדלקה מיהו במקום שנהגו אין למחות בידן. (שם ס"ק כ"ז) - אחר ההדלקה - ס"ל דאם תברך הוי כאלו קבלה לשבת בפירוש ושוב אסורה להדליק וא"כ ביו"ט דלא שייך זה לכ"ע תברך ואח"כ תדליק ודעת המ"א דלא פלוג אבל הרבה אחרונים ס"ל כמ"ש מתחלה].

יד. גמ' עירובין (מ:) - דאמר רב נחמן זמן אומרו אפילו בשוק.

טו. ס' לקט יושר (עמ' מ"ג) - ואם יש נשים שנוהגות לברך שהחיינו בהדלקת הנרות של יום טוב, לא שמיע לי, כלומר לא סבירא לי, אלא העיקר כמו שכתב האור רוע בשם הירושלמי.